

באר ישקב

גליון י"ג
פרשת שמות תשפ"ג

שיעורי הגאון הגדול מוה"ר רבי יעקב גרינוואלד שליט"א
רב בית המדרש החסידי בעלזא "זכרון רפאל" בני ברק וחבר הכי"צ דקהל מחזיקי הדת באר"י

הפרת האב בנדרים שאין בהם עינוי נפש

מחלוקת ראשונים אם אב מיפר כל נדרי בתו ✦ הפרת האב לאחר מיתת הארוס ✦ הפרת האב בשאר נדרים בזמן שהיא ארוסה ✦ הפרת האב בנדרים שבינו לבינה ✦ ביאור מחלוקת הט"ז והפרישה בזה ✦ נדרי ארוסה שבינה לבין אביה והארוס ✦ נדרים שבינו לבינה אחר שמת הארוס ✦ סברת הירדות נדרים שבינה לאביה אפשר להפר ובניה לארוס אי אפשר ✦ סברא לפי הרמב"ם להיפוך שבינה לארוס אפשר להפר ובניה לאביה אי אפשר ✦ ביאור כוונת הגמרא שארוסה יוצאת מרשות אביה לענין הפרת נדרים

ונדרים שיש בהם ענוי נפש, האב מנין, הרי אתה דן, הואיל והבעל מפר והאב מפר, מה הבעל אין מפר אלא נדרים שבינו לבינה ונדרים שיש בהם ענוי נפש, אף האב לא יפר אלא נדרים שבינו לבינה ונדרים שיש בהם ענוי נפש.

והנה בפשטות, גם לדעת הרמב"ם שהאב מיפר את כל נדרי בתו, לא נאמר דין זה אלא כל זמן שהיא פנויה עדיין, והאב מיפר לבד, אמנם לאחר שנתארסה, שהדין הוא שההפרה

נדרי פ"ב ה"א) שהאב מיפר את כל נדרי בתו הפנויה, גם אלו שאינם נדרים של עינוי נפש או בינו לבינה שנאמר (במדבר ל, ו) 'כל נדריה ואסריה'. ודעת הר"ן, הרא"ש והתוספות (שם עט. ד"ה ואלו נדרים), שגם האב אינו מיפר אלא נדרים שיש בהם עינוי נפש, ואפילו בבתו פנויה.

וכדבריהם של ראשונים אלו מפורש בספרי (מטות פ"טקא קנה): 'אין לי אלא בעל שאינו מפר אלא נדרים שיש בינו לבינה

הנה, בענין הפרת הבעל מפורש בנדרים^א (עט-עט:). שהבעל בכחו להפר רק דברים שיש בהם עינוי נפש^ב, ודברים שבינו לבינה^ג. אבל לענין הפרת האב אין מפורש בגמרא איזה נדרים בכחו להפר.

מחלוקת ראשונים אם אב מיפר כל נדרי בתו

ונחלקו בזה הראשונים. דעת הרמב"ם (הל'

◀ ◀ ◀

(ג) כפי שנאמר (שם שם, יז), 'אלה החוקים אשר צוה ה' את משה בין איש לאשתו'.

(ב) כפי שנאמר (במדבר ל, ד), 'כל נדר וכל שבעת איסור לענת נפש אשה יקימו ואשה יפרנו'.

(א) היות ובימים אלו עסוקים כלל ישראל בסוגיות הפרת נדרים במסגרת הדף היומי בפרקים נערה המאורסה וואלו נדרים, אמרנו להביא שיעור בענינים אלו.

פנינים

שיטת האור החיים בענין עונש על מצות עשה

ציצית אלא בזמן ריתחא. ונקט האור החיים שהוא הדין לכל מצוות עשה. וכן כתב בפירוש במקום אחר (שמות כ, א), שמהגמרא שם מוכח שאין עונש על עשה אלא בעידן ריתחא. אלא ששם הוסיף, שעל העשין שבעשרת הדברות נענשין אף שלא בעידן ריתחא, עיין שם שפירש בזה את הכתובים שם.

אולם **תוספות** (מנחות שם ד"ה ענשיתו) כתבו, שרק על מצות ציצית מענישין רק בעידן ריתחא, שאינו עובר על עשה ממש, משום שאין מחייבין אדם לקנות ציצית כדי שיקיים המצוה, אבל בשאר מצוות עשה מענישין אף שלא בעידן ריתחא, שהרי אפילו בית דין של מטה מכין אותו עד שתצא נפשו (ראה כתובות פו: ויעוד), וכל שכן שמענישין על זה בבית דין של מעלה.

אמנם גם **היד מלאכי** (כללי העי"ן אות תתק"ד) נקט בפשיטות כדעת האור החיים, שמוכח מהגמ' שם שאין שום עונש למי שעבר על עשה ולא קיימו. ומה שהוכיחו התוספות מזה שמכין עד שתצא נפשו, יש לומר בפשיטות ששם מדובר קודם שעבר על העשה ויש בידו לקיימו, וכפי שפירש **רש"י** (כתובות שם ד"ה מכין), בזה כופין אותו כדי שיקיים העשה, אבל אחר שעבר וביטל העשה לא מצונו שמענישין אותו.

האור החיים (דברים כח, מז) חזר שוב על דעתו בענין עונש על עשה. אך שם הוסיף, שאם כופר לגמרי במצוות עשה, ואין דעתו לקיימם כלל, נענש עליהם. ומבאר, שהקללות והעונשים נחלקו לשלשה, עונשים על ביטול תלמוד תורה, עונשים על ביטול מצוות לא תעשה, ועונשים על פריקת עול מצוות עשה. עיין שם.

האור החיים הקדוש (שמות ג, ה) הקשה על הפסוק (שם) 'ויאמר אל תקרב הלם של נעליך מעל רגליך' וגו', מדוע לא הקדים לומר 'של נעליך' לפני 'אל תקרב הלם', הרי משה רבינו נצטווה כאן בשני ציוויים, האחד שלא יקרב, והשני שאף במקום שעומד עכשיו ישלוף את נעליו, ואם כן היה להקב"ה להקדים את הציווי 'של נעליך', שהוא הסרת המכשול שנתון בו עכשיו, שהרי עומד כעת בנעליו על אדמת קודש, ורק אחר כך לצוות עליו שלא יתקרב יותר (אולם בהדר **זקנים וריב"א** שם נקטו שהמקום שעמד משה לא היה אדמת קודש, והכל אזהרה אחת שאם יצא להתקרב יותר יסיר את נעליו, ואל תקרב הלם' היינו בעוד נעליו עליו. אכן ברמב"ן וספרונו שם נקטו כהבנת האור החיים, שיש כאן שתי אזהרות נפרדות, של נעליך במקום זה, ולא להתקרב כלל יותר).

ומבאר האור החיים: 'דע, כי בכל התורה כולה גילה ה' דעתו ורצונו, כי עיקר הקפדתו ומוסרו הוא על מצות לא תעשה, כי זה יחבול בנפש וכו', אבל מצות עשה הם השגת הטוב כשיהיו, ובהעדרם אין עונש, זולת על פרטים ידועים כגון פסח ומילה'. ובוזה מבאר מה שהקדים לומר 'אל תקרב הלם', שרצה להקדים את הלא תעשה שהוא חמור יותר, מה שאין כן 'של נעליך' שהוא מצות עשה, ואף אם לא יסירם לא עבר אלא על עשה.

המקור לדבריו שאין עונש בהעדר קיום מצות עשה הוא לכאורה מדברי הגמרא במנחות (מא): 'מלאכא אשכחיה לרב קטינא דמיכסי סדינא, אמר ליה, קטינא קטינא, סדינא בקייטא וסרבלא בסיתוא, ציצית של תכלת מה תהא עליה, אמר ליה בזמן דאיכא ריתחא ענשין'. מבואר שאין מענישין על מצות

הוא על ידי שניהם, האב והארוס, גם להרמב"ם אינם מפירים אלא נדרים שיש בהם עינוי נפש. וכן מבואר בטור ובית יוסף (יו"ד סי' רלד).

הפרת האב לאחר מיתת הארוס

אלא שיש לעיין מה דינם של שאר נדרים לאחר מיתת הארוס, שהדין הוא שחוזרת לרשות אביה, כמבואר במשנה (שם ע.) 'נתרוקנה רשות לאב', האם לדעת הרמב"ם חוזר להפר את כל הנדרים.

ובלשונו של הרמב"ם (שם פ"א ה"י) מפורש שאחר מיתת הארוס חוזר להפר הכל: 'מת הארוס חזרה לרשות אביה, וכל שתדור - האב מפר, כשהיה קודם שתתארס', וכן מדייק הלחם משנה (שם). אך בטור (יו"ד סי' רלד) הביא שיטת רבינו יחיאל, שאף שקודם שנתארסה מפר האב את כל נדריה, מכל מקום לאחר מיתת הארוס, שוב אינו מיפר אלא נדרי עינוי נפש.

והבית יוסף (שם) מבאר, שרבינו יחיאל כתב כן כדי ליישב את דברי הספרי הנ"ל שאין האב מיפר את כל נדרי בתו עם המפורש בפסוק 'כל נדריה', שמעמיד רבינו יחיאל את דברי הספרי באופן שמת הארוס, שבזה אכן אינו מיפר אלא נדרי עינוי נפש כמו שהיה יכול להפר קודם שמת הארוס, אבל כל שעדיין לא נתארסה מיפר האב את כל נדרי בתו.

הפרת האב בשאר נדרים בזמן שהיא ארוסה

אולם, אף שבפשטות נראה שלדעת הרמב"ם בעודה ארוסה אין האב יכול להפר שאר נדרים, נסתפק בזה המאירי (שם סח.), שמא לדעת הרמב"ם גם בשעה שהיא ארוסה האב מיפר את כל נדריה, אלא שבנדרי עינוי נפש צריך להפר יחד עם הארוס, ובשאר נדרים מיפר האב לבד כמו שהיה מיפר קודם שנתארסה. אך מצדד לומר, שבמקום ארוס אף האב אינו מיפר אלא נדרי עינוי נפש בלבד.

אמנם הצפנת פנח (הל' נדרים פ"א ה"ח) נקט בדעת הרמב"ם, שגם במקום ארוס מיפר האב לבדו נדרים שאין בהם עינוי נפש. ויסוד דבריו הוא, שארוסה אינה יוצאת כלל מרשות אביה, אלא שהתורה זיכתה לארוס להיות שותף בהפרת נדריה שיש בהם עינוי נפש, ולכן בנדרים שאין הארוס מיפר, הרי האב מיפר לבדו, שהרי היא ברשותו לגמרי.

גם הקרן אורה (שם סח.) נסתפק בדעת הרמב"ם בזה, אך לא עלה על דעתו לומר שהאב יכול להפר לבד את נדרי בתו ארוסה שאינם נדרי עינוי נפש, אלא שרצה לומר שיתכן שהפרת האב חלה על כל פנים להפר חלקו שלו, להקליש בזה את הנדר, וכמו שמבואר בגמרא (שם) שבאופן שאחד משניהם מיפר את הנדר אזי 'מקליש קליש' הנדר ואינה לוקה, ולכן יתכן שגם בנדרים שאין בהם עינוי נפש יועיל על כל פנים הפרת האב לענין זה שלא תלקה אם תעבור על הנדר. או שמא מאחר שנתארסה הוקש הפרת האב לגמרי להפרת הבעל, ואינו מיפר כלל אלא נדרי עינוי נפש.

ברם השולחן ערוך (שם סעי' נח), מביא את שלשת שיטות הראשונים הנ"ל בנידון, וכתב: 'ש' אומרים, שגם האב אינו מפר נדרים שאין בהם עינוי נפש, ויש מי שמתיר. ויש מי שחולק, שקודם שנתארסה מפר לה כל נדריה,

אבל נתארסה ומת הארוס וחזרה לרשותו, אז אינו מפר אלא נדרי עינוי נפש'. ומסתמת לישנו משמע, שכל זמן שהיא ארוסה - לכל הדיעות - אין האב מיפר כלל אלא נדרים שיש בהם עינוי נפש. וכפי שנראה פשוט הדברים מסבא, שכל שיצתה מרשותו קצת לענין הפרת נדרים, והרי הוא שותף של הארוס להפרה, בזה ודאי גם להרמב"ם אינו מיפר כלל אלא מה שהבעל יכול להפר.

הפרת האב בנדרים שבינו לבינה

יש להעיר, שהשולחן ערוך לא נקט בלשונו הנ"ל אלא נדרים שיש בהם עינוי נפש, ולא דברים שבינו לבינה. כמו כן הראשונים שהזכרנו גם הם נקטו בלשונם בעיקר נדרי 'עינוי נפש'. אמנם, גבי הבעל מצאנו שמפר גם נדרים שבינו לבינה כנ"ל, ויש לדון איפוא מה דין האב בנדרים שבינו לבינה.

ובפשטות מה שנקטו השולחן ערוך והראשונים עינוי נפש הוא לאו דווקא, והאב מיפר לכל הדיעות גם נדרים שבינו לבינה. וכן כתב הט"ז (שם ס"ק מח) שאין היקש למחצה, ומאחר שהוקש האב לבעל, הוקש בין לענין נדרי עינוי נפש ובין לענין נדרים שבינו לבינה. ובאמת מפורש כן בלשון הספרי כנ"ל: 'אף האב לא יפר אלא נדרים שבינו לבינה ונדרים שיש בהם ענוי נפש'.

ביאור מחלוקת הט"ז והפרישה בזה

וכתב שם הט"ז, שהוא דלא כהפרישה שכתב שאינו מיפר אלא נדרי עינוי נפש ולא נדרים שבינו לבינה.

אולם באמת הפרישה (ס"ק פה) כתב כן בדעת רבינו יחיאל הנ"ל, הסובר שלאחר שנתארסה ומת הארוס שוב אין האב מיפר כל הנדרים, בזה כתב הפרישה שיותר נראה שגם נדרים שבינו לבינה אינו מיפר, שכן בזמן שהיתה ארוסה לא היה ביכולתם של האב והארוס להפר אלא נדרים שהם בינה לבין שניהם, אבל נדרים שבינה לבין אביה או בינה לבין הארוס לא היו יכולים להפר, לכן גם עכשיו כשמת הארוס אין האב יכול להפר נדרים אלו לרבינו יחיאל, אלא נדרי עינוי נפש בלבד.

אמנם בדברי הט"ז אין מבואר כל כך לפי איזה דיעה עולים דבריו, שכאמור בפרישה מבואר שכוונתו לדעת רבינו יחיאל, אך בדברי הט"ז קצת נראה שהבין דברי הפרישה גם על דעת הראשונים שלעולם אין האב מיפר את כל הנדרים ואף קודם שנתארסה, שלדעתם גם נדרים שבינו לבינה אינו מיפר אלא נדרי עינוי נפש, ועל זה בא הט"ז להוציא מדיעה זו, ולומר שהאב מיפר גם נדרים שבינו לבינה. וכן פירש הידות נדרים (יד שאול שם ס"ק מב) בדעת הט"ז, שחולק עם הפרישה האם אב מפר נדרים שבינו לבינה, ולאו דווקא בארוסה.

אך כאמור, בדעת הפרישה אי אפשר לומר כן, שהרי פירש כן דווקא בדעת רבינו יחיאל, שמאחר שכבר היתה ארוסה ואז לא היה שייך נדרים שבינו לבינה, לכן שוב לא שייך להפר בינו לבינה גם אחר שמת הארוס. ולפי זה נראה שלא כהבנת הידות נדרים, אלא שגם הט"ז הבא לחלוק על הפרישה, לא נתכוון אלא בדעת רבינו יחיאל הסובר שלאחר מיתת הארוס אינו מיפר את כל הנדרים, על זה אמר שנדרים שבינו לבינה חוזר להפר,

ואף שבשעת האירוסין היה הנדר צריך להיות נדר שבינה לבין שניהם, מכל מקום עכשיו שמת הארוס שוב מיפר האב את הנדרים שבינו לבינה.

נדרי ארוסה שבינה לבין אביה והארוס

בעצם הענין שהזכיר הפרישה של הפרת נדרים שבינו לבינה של ארוסה, כתב הפנים יפות (מטות), שלזה דקדק הכתוב לכתוב גבי הפרת נדרי ארוסה על ידי האב והארוס 'כל נדר וכל שבועת איסר לענות נפש' (במדבר ל, ד), ולא הזכיר בינו לבינה אלא גבי נשואה. שבארוסה לעולם לא שייך להפר נדרים שבינו לבינה, שאם הנדר הוא בינה לבין אביה, אין הארוס יכול להפר, שאין זה בינו לבינה, ואין האב יכול להפר לבד את נדרי בתו הארוסה, ואם הוא בדברים שבינה לבין הארוס, האב אינו יכול להפר, וממילא אין הארוס יכול להפר לבדו.

אכן לפי המבואר בפרישה, גם בארוסה שייך להפר נדרים שבינו לבינה, והיינו בנדר שהוא בינה לבין שניהם, גם בינה לבין אביה, וגם בינה לבין הארוס, שאז שניהם שייכים בנדר זה, ויכולים להפר ביחד כמו נדרי עינוי נפש.

אולם בחדרי דעה (על הט"ז שם) מסתפק לומר, שמא אי אפשר להפר נדרי ארוסה שבינו לבינה כלל, אף נדרים שהם בינה לבין שניהם. שרק נדרי עינוי נפש ששניהם שותפים בהם בכח אחד, יכולים להפר ביחד, אבל בינו לבינה שאין האחד שייך לחבירו, שמה שנוגע לזה אינו נוגע לשני, ואף שנוגע גם לשני, מכל מקום זה כח אחד, נמצא שאינם שותפים בכח אחד, לכן יתכן שלא שייך להפר כלל.

נדרים שבינו לבינה אחר שמת הארוס

אמנם כל זה לא נאמר אלא בהיותה ארוסה, שאז הארוס הוא שותף להפרת נדריה, ואת הנדרים שבינה לאביה אינו יכול להפר, ולכן גם האב אין בכחו להפר בעצמו. אבל לאחר שמת הארוס, הרי 'נתרוקנה רשות הבעל' וחוזר האב למצבו הקודם, ומיפר את נדרי בתו שבינו לבינה - ולדעת הרמב"ם פשוט שאף את כל הנדרים יכול להפר. ורק לדעת רבינו יחיאל, חידש הפרישה בדעתו כאמור, שמאחר שבהיותה ארוסה לא היה ביכולתו של האב להפר את נדריה שבינו לבינה, שוב אינו מיפר גם לאחר שמת הארוס.

ובדבר זה יתכן שיש בזה קולא לפי הראשונים הסוברים שאין האב מיפר כלל אלא נדרים של עינוי נפש ושל בינו לבינה, שלדעתם יש לומר שגם אם היתה ארוסה, אם מת הארוס יכול האב להפר לבדו נדרים שבינו לבינה. שרק לדעת רבינו יחיאל צריך לומר שאינו יכול להפר, שהרי בא ליישב את ההיקש מבעל לאב כאמור, ומבאר שההיקש בא לומר שבמת הארוס אין האב מיפר מה שלא היה ביכולתו להפר בהיותה ארוסה. אך לראשונים הנ"ל, שמההיקש נלמד שלעולם אין האב מיפר אלא נדרי עינוי נפש ובינו לבינה, אם כן יש לומר שאף באופן שמת הארוס וחזרה לרשות אביה, יכול להפר את הנדרים שבינו לבינה, שהרי לדבריהם אין לנו מקור לחלק בזה בין כל נערה פנויה לארוסה שמת בעלה.

סברת הידות נדרים שבינה לאביה אפשר להפר ובינה לארוס אי אפשר

כאמור למעלה, הידות נדרים נקט בכוונת הט"ז, שנחלק עם הפרישה בעצם דין הפרת האב בנדרי בתו, האם מיפר גם נדרים שבינו לבינה, או רק נדרי עינוי נפש. ונסתפק שם לפי זה בנדון הנ"ל, לדעת הט"ז שהאב מיפר גם נדרי בינו לבינה, מה הדין בארוסה בנדרים שבינו לבינה, שיתכן שאי אפשר להפר, מאחר שצריך הפרת שניהם, וכמו שנתבאר, או שמא אפשר להפר בנדרים שבינו לבינה. אלא שלפי צד זה שאפשר להפר, חילק שנדר שבינה לבין אביה, יכולים שניהם להפר, שכן יש לומר שעיקר הפרת הארוסה הוא על ידי האב, ואין הארוס אלא כמסייע לאב, ולכן גם בנדר שבינה לבין אביה יכול הארוס לסייע לאב, מה שאין כן בנדר שבינה לבין הארוס, ודאי אי אפשר להפר, שעיקר ההפרה הוא על ידי האב, ולכן כל שאין הנדר בינה לבין אביה, אי אפשר להפר.

וכיסוד צד זה שעיקר ההפרה בארוסה הוא על ידי האב, מצייני הידות נדרים לדברי הריטב"א (נדרים טו). שכתב כן במפורש. ומבאר, על פי המבואר בגמרא (שם עג:) בטעם שהבעל מיפר את נדרי אשתו, שהוא משום ש'כל הנודרת על דעת בעלה נודרת', והרי זה כאילו נדרה בפירוש על דעת שיהא נדרה נדר רק אם ירצה בעלה ולא יפר ביום שמעו. וכתב שזהו גם טעם הפרת האב, שכל הנודרת על דעה אביה היא נודרת. ולכן בארוסה, שאין לבה גס בו, נודרת בעיקר על דעת אביה, והארוס אינו אלא טפל לאב, 'שהתורה עשאתו סניפין לאב מפני שנכנסה לרשותו קצת'.

ורצה הידות נדרים לומר על פי זה, שיכולים האב והארוס להפר נדרי ארוסה שבינה לבין אביה, שאף שאין זה בינה לבין הארוס, מכל מקום עיקר ההפרה הוא על ידי האב, והארוס אינו אלא סניף ומסייע בעלמא, ולכן מצטרף להפר נדרים אלו, מה שאין כן נדרים שבינה לבין הארוס.

אולם לכאורה אין הדברים מוכרחים, שאף

אם נאמר כדעת הריטב"א שעיקר ההפרה הוא הפרת האב מחמת שנודרת על דעתו, והארוס אינו אלא סניף, מכל מקום אחר שהתורה הצריכה גם את הפרת הארוס כסניף לאב, יתכן שלא שייך שהוא יפר דברים שבינה לבין אביה, שאינו שייך בהם.

וכאמור, על זה גופא מוסבים דבריו של הפרישה, שבארוסה אכן אי אפשר להפר נדרים שבינה לבין אביה, רק נדרים שבינה לבין שניהם, ונחלק עם הט"ז בדעת רבינו יחיאל האם לאחר שמת הארוס חוזר האב להפר לבדו נדרים שבינו לבינה. ולפי הפנים יפות אכן לא שייך בארוסה הפרת נדרים שבינו לבינה. ועל כל פנים, הן הפרישה והן הפנים יפות, לא עלה על דעתם לומר שהארוס יצטרף לאב להפר נדרים שבינה לבין אביה.

סברא לפי הרמב"ם להיפוך שבינה לארוס אפשר להפר ובינה לאביה אי אפשר

הנה, הבאנו למעלה את דעת הרמב"ם שהאב מיפר את כל נדרי בתו, אף נדרים שאינם עינוי נפש. ומביא הידות נדרים (שם) בשם אביו בטעם הדבר, שלדעתו אין טעם הפרת האב משום שעל דעת אביה נודרת, שכן ביבמות (ז:) מבואר שהטעם שהבעל מיפר את נדרי אשתו הוא משום שלא תתגנה עליו, ומשמע שזהו הטעם שהאשה נודרת על דעת בעלה, וזה לא שייך באב. אלא האב מיפר משום גזירת הכתוב, ולכן מיפר בכל הנדרים.

אך בהעמק דבר (מסות) כתב לבאר את טעם שיטת הרמב"ם באופן אחר, שאצל האב כל נדרי בתו נחשבים בינו לבינה, שכן אין זה כבוד לאב שיש לבתו נדרים, עייני שם.

לאור דברי ההעמק דבר יתכן לומר, שלדעת הרמב"ם יהא הדין בארוסה ההיפך הגמור מהנ"ל, שנדרים שבינה לבין בעלה יוכלו להפר, שכן הארוס מיפר מחמת שזה בינו לבינה, והאב מיפר שכן כל הנדרים הם בינו לבינה. אבל נדרים שבינה לבין אביה לא יוכלו להפר, שאף שלגבי אביה הם בינו לבינה, מכל מקום הארוס אינו יכול להפר, שאין זה בינו לבינה, והוא אינו מיפר אלא נדרים שבינו לבינה.⁷

ביאור כוונת הגמרא שארוסה יוצאת מרשות אביה לענין הפרת נדרים

בשו"ת דובב מישרים (ח"ב סי' מח אות ב) הביא ראייה לדעת הרמב"ם, מהמבואר בקידושין (ד.) 'והא לא דמיא האי יציאה להאי יציאה (יציאת אמה ליציאת אירוסין), התם נפקא לה מרשות אדון לגמרי, והכא אכתי מיחסרא מסירה לחופה'. ותיצו 'בהפרת נדרים מיהא נפקא ליה מרשותיה, דתנן נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה'.

ולכאורה תירוץ הגמרא יפלא מאד, שכן בהפרת נדרים אינה יוצאת לגמרי מרשות האב, שכן עדיין צריכים גם להפרת האב. וכן הקשה בחידושי תלמיד הרשב"א (שם). וכתב הדובב מישרים, שלפי הרמב"ם שהאב מיפר כל נדרי בתו יומתק, שבארוסה מאחר שצריך גם להפרת הבעל, ודאי אינו יכול להפר אלא נדרי עינוי נפש¹, נמצא שלענין נדרים שאינם עינוי נפש יצתה מרשות האב לגמרי. וכתב שם, שיתכן שדברי הגמרא אלו הם המקור לשיטת הרמב"ם, ולכן פסק הרמב"ם כן אף שכאמור בספרי מפורש שאב אינו מיפר אלא עינוי נפש ובינו לבינה.

ברם לפי הפרישה והפנים יפות הנ"ל, שגם לדעת הראשונים שאין האב מיפר את כל הנדרים אלא עינוי נפש ובינו לבינה בלבד, בארוסה אין האב יכול להפר נדרים בינו לבינה, שכן הארוס לא שייך בנדר זה, ואי אפשר להפר אלא על ידי שניהם, אפשר לבאר את דברי הגמרא באופן אחר, שלעולם אב אינו מיפר את כל נדרי בתו, ומה שמבואר בקידושין שבאירוסין הבת יוצאת מרשות אביה לענין הפרת נדרים, היינו לענין נדרים שבינו לבינה, שקודם האירוסין היה האב מיפר, ומשנתארסה שוב אינו יכול להפר.

אמנם לפי הידות נדרים הנ"ל, שגם בארוסה יכול האב להפר את הנדרים שבינו לבינה יחד עם הארוס, אם כן שוב אי אפשר לפרש את כוונת הגמרא לענין נדרים שבינו לבינה, שהרי לענין זה לא יצתה מרשות האב לגמרי, ומוכח כדעת הרמב"ם שהאב מיפר את כל נדרי בתו, וכראיית הדובב מישרים.

מגזירת הכתוב, מה שאין כן בנדרים שאינם בינה לבין בעלה אפשר להפר, שאף שהאב מיפר כל הנדרים, מכל מקום הארוס אינו יכול להפר מאחר שאינו מיפר אלא נדרים שבינו לבינה.

1) ודלא כהצפנת פענח והקדן אורה שהובאו למעלה, הסוברים שגם לדעת הרמב"ם בנדרים שאינם עינוי נפש לא יצתה מרשות אביה, ואביה מיפר נדריה לבדו, או על כל פנים מקליש את הנדר, וכנ"ל.

מהמבואר בגיטין (פג:) 'היכן מצוינו שזה אוסר וזה מתיר', והקשו שם מהפרת נדרים שהאשה אוסרת והבעל מתיר, ותיצו שהיא משום כל הנודרת על דעת בעלה נודרת. ואם נאמר שהפרת האב אינו מטעם זה, אם כן עדיין תקשה מהפרת האב, שזה אוסר וזה מתיר. אולם ראה אור שמח (נדרים פ"ג ה"ט) מה שכתב לדחות ראיה זו.

2) ויתכן שגם להטעם של אביו של הידות נדרים אפשר לומר כן, שבדברים שבינה לבין בעלה יכולים להפר, ואף שאין זה בינו לבין אביה, מכל מקום האב מיפר כל הנדרים

7) גם הרשב"א (נדרים עג:) כתב שיסוד ההפרה על ידי האב הוא גם כן מצד כל הנודרת על דעת אביה היא נודרת. אך לדעתו, בארוסה אין עיקר דעתה על דעת אביה כריטב"א, אלא נודרת היא על דעת שניהם, ולכן אביה ובעלה מפירים נדריה. ולפי זה מובנים דברי הפרישה הנ"ל, שאכן אי אפשר להפר אלא נדרים שבינה לבין שניהם.

ובשלמי נדרים (שם טו.) הביא בשם האדר"ת להוכיח שגם הפרת האב הוא משום שעל דעתו היא נודרת,

תמצית השיעור

- ✦ ידות נדרים מצדד שבינה לאביה אפשר להפר ביחד, ובינה לארוס אי אפשר להפר, שעיקר ההפרה על ידי האב. ויש לדחות.
- ✦ לרמב"ם יתכן להיפוך שבינה לארוס אפשר להפר, ובינה לאביה אי אפשר.
- ✦ ראיית דובב מישרים לרמב"ם מקידושין שארוסה יצאה מרשות אביה להפרת נדרים. ויש לדחות שהכוונה לבינו לבינה. אך לידות נדרים לא שייך לומר כן.

- ✦ אורה מסתפק שמא על כל פנים מקליש.
- ✦ בספרי שאב מיפר גם בינו לבינה. ולידות נדרים נחלקו בזה ט"ז ופרישה. אך פשוט כוונת הפרישה רק שלרבינו יחיאל אינו חוזר להפר אחר מיתת ארוס.
- ✦ בפנים יפות שלא שייך להפר בארוסה נדרים שבינו לבינה. ובפרישה ששייך על כל פנים בבינה לבין שניהם.

- ✦ לרמב"ם אב מיפר כל נדרי בתו. ולשאר ראשונים רק עינוי נפש, וכן הוא בספרי.
- ✦ דעת רבינו יחיאל, שקודם שנתארסה מיפר הכל, ונתארסה ומת הארוס מיפר רק עינוי נפש. ולרמב"ם גם כמות הארוס מיפר הכל.
- ✦ בארוסה בפשוטות גם לרמב"ם מיפר רק עינוי נפש, וכן מצדד המאירי. ולצפנת פענח אב מיפר לבד שאר נדרים, וקרן

בענין דין בן נח בהריגת עוברין והמסתעף (באר יעקב חלק א' - פרשת שמות)

- ✦ לרבי ישמעאל אף שישראל פטור על הריגת עוברין, בן נח חייב. וכן פסק הרמב"ם.
- ✦ במהרש"א ופנים יפות שלכן אמר פרעה דווקא לעבריות שיהרגו את התינוקות במעי אמן.
- ✦ הנ"ל מובן לפרשת דרכים שלשפיות דמים גם בן נח יהרג ולא יעבור משום מאי חזית, אך למהר"ש יפה אין צריך ליהרג גם על שפיות דמים.
- ✦ ספק בתוספות אם בבן נח הורגים את העובר להציל האם. ובמנחת חינוך שהספק אם עובר נקרא נפש. ויש לומר עוד משום מי איכא מיד.
- ✦ לצד של מי איכא מיד י"ל שקודם מתן תורה לא שייך, אך לצד אם נקרא נפש, צ"ע על מהרש"א ופנים יפות שלא ציינו לתוספות.
- ✦ ראשונים מצדדים שמחליין שבת על העובר, והטעם כדי שישמור שבתות הרבה, אף שלא שייך בזה וחי בהם.
- ✦ העמק שאלה מסתפק להנ"ל בספק פקוח נפש שמא אין לחלל על העובר, שספק נלמד מוחי בהם.
- ✦ עוד יש לעיין באופן שלא יחיה אלא חיי שעה, שלא שייך שבתות הרבה אלא וחי בהם.
- ✦ ר"ש קלוגר מתיר להכניס חולה למקום שיאכילוהו נבילות וטריות כדי שלא יתעוור. ובה שייך רק טעם שישמור שבתות הרבה.
- ✦ גר שמל ולא טבל, לטעם שישמור שבתות יתכן שטובל בשבת, אך לטעם וחי בהם לא. אך שם י"ל שכבר נצטוו על השבת משא"כ עובר.

בענין האם 'עובר' נקרא 'בן' והאם הוריו נקראים 'אב' ו'אם' (באר יעקב חלק ב' - פרשת שמות)

- ✦ מהרש"ל מוכיח מ'ויתרוצצו' הבנים שעובר נקרא בן.
- ✦ דעת העיטור שאינו נקרא בן. וכן באבן עזרא ש'בנים' על שם סופם. או שבשעת כתיבת התורה כבר נולדו.
- ✦ רבי עקיבא איגר מוכיח שאב לעובר נקרא 'אב'. ומסתפק לענין בהמה טריפה אם ראויה להיות אם, שאף שיכולה להתעבר אין יכולה להוליד.
- ✦ לאיסור והיתר חלב טריפה אסור בבשר בחלב, שהיתה ראויה להוליד אם היתה מתעברת לפני שנטרפה.
- ✦ מהר"ל מוכיח מאסתר שאם מהעיבור ואב מהלידה, שהעובר חלק ממנה.
- ✦ אף אם מעוברת לא נחשבת אם, יתכן שהעובר נקרא בן מחמת האב.
- ✦ חידוש רבי יוסף ענגיל שאם אותו ואת בנו נוהג בזכרים, אסור לשחוט בהמה עם הנקיבה המעוברת ממנו ביום אחד.

על אודות הבאר

מכתבים שהתקבלו במערכת

במה שהבאתם (גליון י, הערה א) לדון במי שיכול להדליק נרות חנוכה רק ביום הראשון, האם ידליק בכה"ג ביום הראשון - שמונה נרות, כדי שידליק לפחות פעם אחת את כל הנרות. הנה מצאתי למי שדן בזה, והוא בספר שפתי צדיק (חנוכה אות מב), וכתב שמאריכות הגמרא בטעם בית שמאי משמע שאם אין לו אפשרות כבית הלל, שאין לו רק את היום הראשון, ידליק ח'. ועיין שם מה שנסתפק עוד בזה. וראה עוד בתשובת הגאון בעל משנת יוסף זצ"ל הנדפס בקובץ מה טובו אוהליך יעקב (עמ' קז-קח).

ברכת התורה - המתענג על הגליונות
בנימין ראובן שלזינגר
[עורך גליון מן הבאר]

ישראל דייטעל
[רב ומו"ץ בבני ברק]

✦ ✦ ✦

לאור באור התורה

הביאו ברכה לתוך ביתכם - ספרי 'באר יעקב' הנפלאים
שיעורים וסוגיות וידיעות מקיפות בכל מקצועות התורה
בהבנה עמוקה ובהירה המביאה לידי שמחה ואהבת התורה
ערוכים בטוב טעם ודעת ובשפה קלה וברורה השווה לכל נפש

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
לפרטים נוספים: 02-623-9140

